

NAKŞÎ ALİ AKKİRMÂNÎ'NİN GAVRİYYE'Sİ VE BİLİNMEYEN NÜSHALARI*

NAQSHI ALI AKKIRMANI'S WORK GAVRIYYE AND UNKNOWN COPIES OF THIS WORK

Mahmut Öztürk

Doktora Öğr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
PhD Student, Necmettin Erbakan University, Social Sciences Institute,
Department of Islamic History and Arts
mahmutozturk27@hotmail.com
 000-0002-3365-8357

Makale Bilgisi/Article Information

HİKEM			
Mart/March 2025		Cilt/Volume: 3	Sayı/Issue: 1
Makale Türü <i>Article Type</i>	Araştırma Makalesi <i>Research Article</i>	Benzerlik Taraması <i>Plagiarism Checks</i>	Yapıldı – iThenticate <i>Yes – iThenticate</i>
Geliş Tarihi <i>Received</i>	14.01.2025	Kabul Tarihi <i>Accepted</i>	03.02.2025
Yayın Tarihi <i>Published</i>	30.03.2025	e-ISSN: 3023-4247 https://dergipark.org.tr/tr/pub/hikem	
Atıf Bilgisi <i>Citation</i>	Mahmut Öztürk, "Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si ve Bilinmeyen Nüshaları", <i>Hikem</i> 3/1 (2025), 25-47.		
DOI	10.63022/hikem.1619653		

* Bu makale Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Hikmet Atık danışmanlığında hazırlanmakta olan "Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si (Metin-İnceleme)" başlıklı doktora çalışmasından istifade edilerek hazırlanmıştır.

Öz: Tekke ve tasavvuf edebiyatının 17. yüzyıldaki en önemli simalarından biri de Nakşî Ali Akkirmânî'dir. Yaşadığı dönemde özellikle tasavvufi içerikli şiirlerini, halkın anlayabileceği bir şekilde süslü ve sanatlı söyleyişlerden uzak sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır. Nakşî, kendine özgü sade ve didaktik üslubuyla halkı tasavvuf yoluyla bilgilendirerek onları eğitime yoluna gitmiş, dünya hayatının geçiciliğine vurgu yaparak ebedî saadetin nasıl elde edilebileceğinin yollarını öğretmeye çalışmıştır. Tasavvufi düşüncelerini insanlara aktarırken fikirlerini sağlam temellere dayandırmak istemiş ve bunu yaparken genellikle ayet ve hadislerden iktibas yapma yolunu tercih etmiştir. *Gavriyye* mesnevisinde "işârî tefsir" metoduyla ayetleri, işlediği konuların bağlamından sapmadan tefsir etmiş ve yine konunun bağlamına münasip hadislere de yer vermiştir. Tamamı manzum bir şekilde telif edilen eserde, klasik mesnevilerdeki düzenlenme biçimi bu eserde yoktur. *Gavriyye* hakkında bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu tez, sosyal bilimler adına atılan adım ve temel oluşturma yönüyle önem arz eden bir çalışmadır. Dönemin şartlarına göre Ulaş'ın yüksek lisans tezi yeterli ve olgun bir çalışma olarak gözükmektedir. Ancak günümüzdeki teknik alt yapının gelişmesi ve araştırma-inceleme imkânlarının genişliği gibi nedenlerden dolayı yeni bilgiler-veriler ekseninde eserin bir kez daha incelenmesi yerinde bir karar olacaktır. Bu tezde dört olarak belirtilen nüshaların sayısı tarafımızdan yapılan araştırma ve incelemelerle birlikte on altıya ulaşmıştır. Araştırma makalemizde *Gavriyye*'nin kütüphane ve katalog taramalarıyla tespit edilen altı adet yurt dışı ve on adet yurt içindeki nüshalarının tanıtımı yapılarak esas alınan nüshaların kimlikleri hakkında tarafımızca bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır. Yurt dışı ve yurt içinde tespit edilen bu zengin nüsha çeşitliliği, eserin tam anlamıyla yeni bir edisyon kritik çalışmasına tabi tutulmasını lüzumlu bir ihtiyaç haline getirmiştir. Ayrıca beyit sayısı olarak mevcut nüshalara göre daha hacimli bu bilinmeyen nüshaların varlığı eserin içeriğine şüphesiz ciddi katkılarda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nakşî Ali Akkirmânî, Gavriyye, Yazma Nüsha.

Abstract: One of the most important figures in the *tekke* and Sufism literature of the 17th century is Naqshi Ali Akkirmani. During his time, he wrote particularly sufi-themed poetry in a simple and fluent style that was accessible to the public, avoiding ornate and artistic expressions. Naqshi aimed to educate the people about Sufism through his unique, straightforward, and didactic style, emphasizing the transience of worldly life and teaching how eternal happiness could be attained. While imposing his sufi thoughts on people, he sought to base his ideas on solid foundations, often preferring to quote verses from the Quran and Hadith. In his work *Gavriyye*, he interpreted verses using the *isari tafsir* method without deviating from the context of the topics discussed, also including relevant Hadiths. The work is composed entirely in verse, lacking the typical arrangement found in classical mesnevis. There exists a master's thesis that emphasizes the social science significance of *Gavriyye*, which appears to be a sufficient and mature study considering the conditions of that period. However, due to advancements in technical infrastructure and research opportunities today, it would be prudent to re-examine the work based on new information and data. The number of copies mentioned as four in this thesis has reached sixteen through our research and examinations. In our research article, we will introduce six foreign and ten domestic copies of *Gavriyye*, identified through library and catalog searches, along with evaluations regarding the identities of the essential copies used. The emergence of this unknown variety of rich copies both domestically and abroad suggests a strong need for a comprehensive critical edition study of the work. Moreover, the existence of these more extensive unknown copies will undoubtedly contribute significantly to the content of the work.

Keywords: Naqshi Ali Akkirmani, Gavriyye, Manuscript Copy.

Giriş

Gavriyye'nin müellifi Nakşî Ali Akkirmânî, 17. yüzyıl tekke ve tasavvuf edebiyatının en önemli mutasavvıf sanatçılarından biridir. Hayatı ve kendisi hakkında kaynaklarda çok tatmin edici bilgilere rastlanılmamaktadır. Bu yüzden onun hayatı ile ilgili yeterli bir bilgiye sahip olunamamıştır. Nakşî'nin doğum tarihiyle alakalı yine hiçbir kaynakta somut bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak doğum yerinin şu anki Sivas ilinin Divriği ilçesi olduğu *Osmanlı Müellifleri*'nde belirtilmiştir.¹ Gerçek adının Ali² olduğu ve şiirlerinde Nakşî³ mahlasını kullandığı bilinmektedir. Nakşî'nin genellikle işlediği konunun izahının bitiminde veya sorulan bir sorunun cevabının bitiminde mahlasını kullandığına dair *Gavriyye*'den iki örnek beyit aşağıya alınmıştır.

“Yeter gel Nakşîyâ kes bu kelâmı
Ki bildirdün bu yerde hâş u ‘âmı”⁴

“Pes neden bildün dirseñ bu sözi
Diñle imdi Nakşî'nün iki gözi”⁵

Nakşî Ali Akkirmânî'nin hayatı, ailesi, ölümü, tarikatı, şeyhliği üzerinde fazla değerlendirmelerde bulunmak çalışmamızın sınırlarını aşacağından bu başlıklar üzerinde fazla durulmayacaktır. Nakşî'nin hayatı, yaşadığı dönem, ölüm tarihi ve yeri, edebî kişiliği, naşirliği gibi konularda Hikmet Atik⁶ geniş değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırmamızdan elde ettiğimiz bilgiler Atik'in çalışmalarını destekler niteliktedir. Nakşî'nin *Manzume-i Gavriyye*'sinden başka *Divân-ı Nakşî*, *Manzume-i Aynu'l-Hayat ve Esrâr-Nâme* isimli eserleri vardır.⁷ Bu eserleriyle alakalı şu zamana kadar yapılmış yedi adet akademik çalışma mevcuttur. *Divân-ı Nakşî* ile ilgili bir doktora tezi⁸ iki yüksek lisans çalışması⁹ yapılmıştır. *Aynu'l-Hayat*'la ilgili bir yüksek lisans¹⁰, *Gavriyye* ile ilgili bir yüksek lisans¹¹, *Esrâr-Nâme* ile

¹ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, nşr. A. Fikri Yavuz- İsmail Özen (İstanbul: Meral Yayınevi,1972), 1/161.

² Safâyi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (İstanbul: Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi Bölümü, No:2549) 337.

³ Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları, 1998), 317.

⁴ Nakşî Ali Akkirmânî, *Kitâb-ı Gavriyye*. (Kütahya: Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi, Nadir Eserler, 24314.) 210.

⁵ Nakşî Ali Akkirmânî, *Hezâ Kitâb-ı Gavriyye*. (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 238.) 79.

⁶ Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı İnceleme-Metin*, (Sivas: Buruciye Yayınları, 2011).

⁷ Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı İnceleme-Metin*, 35-37; Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, 1/161.

⁸ Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı İnceleme-Metin*, (Ankara: Ankara Üniversitesi., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003).

⁹ Yağmur Suzak, *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı'nın Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü* (Iğdır: Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2024) ; Beste Vardar, *Nakşî Divanı'nda Fiiller* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

¹⁰ Suat Umagan, *Nakşî Ali Akkirmânî Aynu'l-Hayat (Tenkitli İnceleme Metin)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996)

¹¹ A. Halim Ulaş, *Nakşî Ali Akkirmânî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriyye Mesnevisi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998)

ilgili olarak da yine bir yüksek lisans¹² ve kitap çalışması¹³ söz konusudur. Ayrıca Nakşî'nin birçok şiiri, şiir mecmualarında da yer almaktadır.¹⁴

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan *Gavriyye* ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans çalışmasındaki bazı eksiklikleri söylemek yerinde olacaktır. Bu çalışmada dört nüsha üzerinden hareket edildiği söylenmiş ancak bu çalışılan dört nüshanın hangi nüshalar olduğu belirtilmemiştir. Bu hususta bir belirsizlik söz konusudur. İncelenen nüshalar sadece harflerle nitelendirilmiş, nüshalar ve künyeleri hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. *Gavriyye*'nin nüshaları ile ilgili bilgiler bu çalışmadaki "nüshalar" başlığı adı altında ayrıntılı bir şekilde verilecektir.

1. Nakşî Ali Akkirmânî'nin *Gavriyye*'si

Gavriyye, Kur'ân ayetlerinin sûfler tarafından, marifet adını verdikleri ve manevi tecrübelerle dayandırdıkları bilgiye dayalı olarak yorumlandığı "işârî tefsir"¹⁵ mahiyetiyle kaleme alınan hacimli bir mesnevidir. Nakşî, bu eserinde Kur'ân-ı Kerim'den birçok ayeti ele alıp manzum bir şekilde tefsir ederek bu ayetlerin tasavvufla ilgili yorumlarını yapma gayesi gütmüştür. Didaktik bir üslup kullanan Nakşî, hedef kitlesine tasavvufi bakış açısından sapmadan bir şeyler öğretme yolunu seçmiştir. Eserde işlediği konu başlıklarının bağlamına uygun ayetleri yer yer de hadisleri iktibas yaparak anlatmak istediklerini bu yolla desteklemiştir. Bu iktibasları bazen "nakıs iktibas" bazen de "tam iktibas" yaparak beyitlerde kullanmıştır. Nakşî'nin şiirlerinde kullandığı ayet ve hadis iktibasları metnin ana karakterine, didaktik tarzda kaleme alınmış nasihatname geleneğine uygunluk gösteren eserlerle örtüşmektedir. Tasavvufi gelenekten beslenen ve ulema sınıfından olan bir şairin bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda iktibasların yerinde olduğunu söylemek mümkündür. Nakşî, ayet ve hadislerin anlamlarını doğrudan değil beyit örgüsünde vermeye çalışmıştır. O, genellikle bir söyleşi havasında ele alınan konuları değerlendirip verilecek mesajlarla müritlerini eğitme yoluna gitmiştir. Müellif, özellikle bu eserinde insanların kendilerini bilmelerine ve bir mürşid-i kâmile bağlanmalarına çok önem vermektedir. İnsanların bu şekilde kurtuluşa erebileceğini, ebedî saadetin ancak bu yolla sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Bütün bunları yaparken de öğretici metinlerin ruhuna bağlı kalmış, süslü sanatlı söyleyişlere hiç yer vermemiş, oldukça sade, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

1.1. Eserin Yazılma Sebebi

Gavriyye; dinî, ahlaki ve tasavvufi öğretilerle örülü manzum nasihatname niteliğinde bir mesnevidir. Tasavvufi bir yapıt olması hasebiyle klasik mesnevilerdeki düzenlenme biçimi bu eserde yoktur. Somut bir biçimde "Tevhid, Münâcât, Na't" bölümlerinden söz edilemez. Dolayısıyla eserde müstakil bir sebep-i telif bölümüne rastlanılmıyor. Ancak eserden hareketle müellifin muhataplarına, genel olarak insanlara, has dairede ise müritlerine birtakım öğretilerle faydalı olma prensibi göz önüne alındığında eserin yazılış sebebi anlaşılabilir. Mutasavvıf ve ulema sınıfından bir kişinin hangi maksatlarla eserini yazdığını söylemek çok zor değildir. Müritlerine bir mürşid-i kâmile bağlı kalarak dinî-tasavvufi çerçevede bir yaşam biçimini benimsemelerini ve insân-ı kâmil olma yolunda ilerlemelerini salık vermiştir. Ebedî bir saadetin bu yolla sağlanabileceğini söylemiştir.

¹² Hüveyda Çoban, *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Esrâr-nâme İsimli Eseri (Tenkitli Metin – İnceleme)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

¹³ İsmail Yıldırım, *Nakşî Ali Akkirmânî Esrâr-nâme (İnceleme- Mukayeseli Metin-Tıpkı Basım)* (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2020).

¹⁴ Şevket Enes Samancıoğlu, *Mecma'ı Gevher-i Esrâr*, (Ankara: İksad Yayınevi, 2023) 36.

¹⁵ Süleyman Uludağ, "İşârî Tefsir", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (Erişim 02 Ocak 2025).

1.2. Eserin Yazılış/ Tamamlanma Tarihi

Nakşî Ali Akkirmânî, *Gavriyye*'nin yazılış tarihi ile ilgili olarak eserinde 47. başlıkta geçen "Bu faşl Gavriyye'nüñ tarihi ve okuyanlar için Haqq'a niyâz itdügünü beyân ider."¹⁶ başlıklı bölümde net bir biçimde bilgi vermiştir.

"Târih-i biñ kırk ikide bu kitâb
Yazılıbdur emr-i Haq al sen cevâb" (4439)¹⁷

Beytiyle eserin hicri takvime göre 1042 yılında yazıldığını belirtmiştir. Bu tarih miladi takvime karşılık olarak 1632 yılına denk gelmektedir. *Gavriyye*'nin istinsah tarihlerine bakıldığında herhangi çelişki görülmemiştir. İstinsah tarihleri belli olan nüshalar içerisinde en eski tarihli olan ve Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 1901. numara ile kayıtlı bulunan nüshanın istinsah tarihi hicri 1047 olarak gözükmektedir. Bu durum eserin yazıldığını gösteren tarihle örtüşmektedir. Eserde, eserin yazıldığı yere dair herhangi bir ifadeye rastlanılmamıştır.

1.3. Eserin Nazım Şekli/Birimi

Gavriyye'nin metin bölümü tamamıyla manzum bir şekilde kaleme alınmıştır. Beyit esasına dayalı olarak mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup içerisinde dörtlüklere veya diğer nazım birimlerine rastlanılmamıştır. Eserde sadece bölüm başlıklarında aşağıdaki örneklerde olduğu gibi düzyazıya başvurulmuştur.

19. bölüm: "Bu faşl anuñ beyânundadır kim qabrde 'azâb ne vechile olur deyü su'âl olunır."¹⁸

27. bölüm: "Bu faşl çâr-ı 'anâşır ile nuñfe haqqındadır kim topraqdan halk olan Âdem nuñfeden halk olana insân dimekden murâd ne olmuşdur."¹⁹

1.4. Vezni

Gavriyye, aruzun fâ' i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün ve me fâ 'î lün / me fâ 'î lün / fe 'û lün kalıbıyla telif edilmiştir. Remel ve Hezec bahrinde yer alan bu kalıplar²⁰ Türk edebiyatında en çok kullanılan aruz kalıplarındandır. Ayrıca zaman zaman fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lün kalıbı da kullanılmıştır. Türkçe'ye kolay uygulanabilir olması sebebiyle pek çok mesnevi bu aruz kalıbıyla yazılmıştır.

fâ' i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün

"Gel beri ey / derdi yoldaş / eyleyen
Râh-ı 'aşk da / gözlerin yaş / eyleyen"²¹

me fâ 'î lün / me fâ 'î lün / fe 'û lün

¹⁶ Nakşî Ali Akkirmânî, *Manzûme-i Gavriyye*. (Kıbrıs: Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, 74.) 105.

¹⁷ Nakşî Ali Akkirmânî, *Hazâ Kitâb-ı Gavriyye*. (Berlin: Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 1901.) 304.

¹⁸ Akkirmânî, *Hazâ Kitâb-ı Gavriyye*. (Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 1901.) 85.

¹⁹ Nakşî Ali Akkirmânî, *Hazâ Kitâb-ı Gavriyye*. (Londra: Londra British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları 12181.) 52.

²⁰ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Ankara: Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992) 20-25.

²¹ Akkirmânî, *Hazâ Kitâb-ı Gavriyye*. (Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12181.) 1.

“Biter her iş / lerin irer / kemāle
Tenezzül ey / lemezsin kıl / u kâle”²²

1.5. Eserin İlk ve Son Beyitleri

Gavriyye'nin ilk ve son beyitleri elimizdeki nüshalara göre az da olsa farklılık göstermektedir. Nüshalara göre ilk ve son beyitler “Nüshalar” başlığı adı altında tek tek adı geçen nüshaya göre verilecektir. Genel olarak aynı olduğunu tespit ettiğimiz ilk ve son beyitleri aşağıya alıyoruz.

Başı: “Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı ‘aşkda gözlerin yaş eyleyen”

Sonu: “Karār it *Naḳṣīyā* kaldur devāti
Ki yaḳdıñ nār-ı ‘aşka kâ’inātı”

1.6. Eserin Beyit Sayısı

Gavriyye'nin tarafımızca yapılan kütüphane ve katalog taramalarında temin ettiğimiz altı yurt dışı, on yurt içi olmak üzere toplam on altı yeni nüshası mevcuttur. Metni temin edilen nüshaların beyit sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Sıralama, beyit sayısı çok olandan az olana doğru yapılmıştır.

	Nüsha Adı	Beyit sayısı
1.	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi	4533
2.	Kütahya Bel. Mustafa Hakkı Yeşil Ktp. No:24314	4525
3.	British Library/ Doğu El Yazmaları No: 12181	4379
4.	Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 1901.	4376
5.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 238	4298
6.	Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmut Efendi böl. No: 3392	4147
7.	Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Ktp. No: 227	3179
8.	Milli Kütüphane-Ankara No: 06 Mil Yz A 2698	3151
9.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 319	3144
10.	Konya Koyunoğlu Kütüphanesi No: 11330	3143
11.	DTCF Ktp. M. Ozak I, No: 829	3140
12.	Atatürk Üni. Ktp. Seyfettin Özege, No: 293 ASL	3108
13.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 633	2905

1.7. Eserin Bölüm Başlıkları

Gavriyye, başlıkları düzyazıdan oluşan kırk yedi bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları içerisinde konu bağlamına uygun olarak iktibas olunan ayet, hadis ve kelam-ı kibarlardan oluşan alt başlıklar yer almaktadır. Başlıkların hangi beyitler arasında olduğunu bildiren beyit numaraları ve içerdikleri beyit sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

²² Akkirmânî, *Manzûme-i Gavriyye*. (Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, 74.) 40.

	Bölüm veya Başlık	Beyit Numaraları	Beyit sayısı
1	Bu ma'nā tekkenüñ aḥvālını beyān ider kim 'ālem-i ḥālde görünmüşlerdir.	39-126	87
2	Bu ma'nānuñ beyānundadır kim enbiyā vü evliyāya nāz niyāz vaktinde müşāhede olmuşlardır.	127-196	69
3	Bu fāşıl bundan soñra kimler gelmişdür bunda añı beyan idüp nazm olunmuşdur.	197-235	38
4	Bu faşıl ol nur-ı iḥfānıñ beyānındadır ki su'āl olunup nazm olunmuşdur.	236-252	16
5	Bu faşıl insān-ı kāmīl olan sırrın intikālin beyān ider ki yazılmışdur.	253-292	36
6	Bu ma'na bu fasıl neticesin beyān eyler kim ana göre nazm olunmuşdur.	293-404	111
7	Bu faşıl irşād ḥaḳḳındadır ki su'āl cevāb olup nazm olundu.	405-502	97
8	Diğer ḥaşr-i kübra.	503-671	168
9	Bu faşıl anı beyān ider kim mağribde olan işi maşriḳda ehlü'llāh bilür.	672-708	36
10	Bu faşıl şehri kebir beyanundadır kim gördüğü gibi nazm olunmuşdur.	709-794	85
11	Bu faşıl ol fitne-i rüzgārın tebdil-i süret idüp raḳşa girdigin beyān ider.	795-872	77
12	Bu fāşıl yine perinüñ tebdil-i şüret idüp beni ḳapduğun beyān ider.	873-966	93
13	Bu faşıl yine ḳubbenün āḫir ḥāli ne ḫariḳle feth olur kemā-kān beyān olunur.	967-1033	66
14	Bu faşıl ol 'āşıkların yağını benüm üzerime sürüp del olup nuḫḳa geldigidür.	1034-1092	58
15	Bu bahs anuñ beyānundadır ki 'ālem-i ḥālde ḫazretten su'āl olunup cevāb virmüşdür.	1093-1153	60
16	Bu faşıl anı beyān ider ki bu zikr olunanlar fi'le gelmiş midür bi'l ḳuvve mi dür su'āl olunmuşdur.	1154-1221	67
17	Bu faşıl ḫarf ile ma'nānuñ ḫaḳḳatın bildürür kim su'āl olmuşdur.	1222-1304	82
18	Bu beyān ḫazretiñ mu'cizesin inkār idüp ḫāşā cāzusın didiklerin beyān ider kim sebebi ne idi ve gördüklerinden soñra niçün iḳrār idüp imāna gelmezler idi.	1305-1391	86
19	Bu faşıl anuñ beyānundadır kim ḳabrde 'azāb ne vechile olur deyü su'āl olunur.	1392-1483	91
20	Bu maḫal anun beyānundadır kim ol ölüden mezarda mevtāya telḳin var mıdır olduğu taḳdirce ne ḫariḳle olmak gerekdür deyü su'āl olunmuşdur.	1484-1599	113

21	Bu ma'nā anuñ beyānundadır ki bir kelām-ı selefde olsa tefāvüt var mıdır?	1600-1717	117
22	Bu ma'nānun beyānundadır kim 'āşık kimdür ma'şuk kimdür maḥlūk olanlarda anı beyān ider kim nūru'l-mağrib ve'l maşriḳ deyü beyān olunup nazm olunmuşdur.	1718-1850	132
23	Bu faşl ten nedür gönül nedür ve böyle dimekten murād nedür anı beyān ider.	1851-2023	172
24	Bu ma'nā 'āşıkların şartların beyān ider kim ḥacdur namāzdur şavmdur zekātdur.	2024-2103	79
25	Bu ma'na anı beyān ider kim ol deryāda giderken ḥazrete rast gelüp ba'zı nesne sual olunmuşdur.	2104-2204	100
26	Bu faşl yine bu ḥalün neticesin beyān ider. Bunlar cümle ol kân-ı şafadan su'âl olunmuşdur.	2205-2229	24
27	Bu faşl çār-ı 'anāsır ile nuṭfe ḥaḳkındadır kim topraḳdan ḥalk olan Ādem nuṭfeden ḥalk olana insān dimekten murād ne olmuşdur.	2230-2428	198
28	Bu faşl bir kimsenüñ bir kimsede ḥaḳkı olşa āhirette ne yüzden taleb ider beyān olunur.	2429-2531	102
29	Bu faşl 'āşık ma'şūka ne ṭarīķile varmaḳ gerekdür ki anı beyān ider.	2532-2605	70
30	Bu faşl yine bu menāķıbıñ şāh-ı cihāna ne ṭarīķile vāşıl oldıḡın beyān ider.	2606-2677	71
31	Bu faşl cān tenden ayrı mudur degül midür ve cān tensüz görünmege sebep nedir?	2678-2752	74
32	Bu faşl yine bu menāķıbın āḫiriñ beyān idub su'āline cevāb virür	2753-2804	51
33	Bu faşl anadan toḡup yumurtālıḡı ḥalini beyān ider aña göre nazm olunmuşdur	2805-2930	125
34	Bu faşl ḥaḳıḳat bu ḥadis-i şerifin taşavvuf üzre ḥālin beyān ider.	2931-3024	93
35	Bu faşl insān bu 'āleme gelmezden evvel kände idi anı beyān ider nazm olındı.	3025-3124	99
36	Bu ma'na rāh-ı Ḥaḳ'da ehl-i derdüñ ve ehl-i 'aşkuñ ḥālin beyān ider kim aña göre nazm olunmuşdur.	3125-3349	224
37	Bu faşl 'āşık u ma'şuk olub ma'şuk u 'āşık olduḡın beyān ider.	3350-3497	147
38	Bu faşl ḳabz-ı rūḫı vü 'azab-ı ḳabri ne ṭarīķile olduḡın beyān ider.	3498-3658	160
39	Bu ma'nā mi'rācı ve su'āl-i ḳabri telķin ve ḥazret-i Ḳur'ānı beyān eyler.	3659-3744	85
40	Bu maḥal ten ile cānuñ vü zāt ile şifātuñ ve daḫi nice esrāruñ beyānundadır.	3745-3814	69
41	Bu beyān ḳabirde mevtāya su'āl ne yüzdendür ve daḫi nice esrār ḥaḳkındadır.	3815-3888	73

42	Bu fâsıl telkî ni ve mevtânun bâtında niçe aḥvallerini rümûzile beyân ider.	3889-3982	93
43	Bu ma'nâ anı beyân ider kim ḥazret-i Qur'ân ḥazret-i Muhammed 'aleyhi's-selâm ne yüzden nâzil olub bi -şarf ve bi -şâvt ḥazrete nice vâşıl olub gelmişdir beyân ider.	3983-4049	66
44	Bu maḥâl anı beyân ider kim dilleriñ tekellüm itmege birbirinden farkı var mıdır yoḥsa Ḥaḫ katında cümlesi yeksân mıdır tafşil ile anı bildirir.	4050-4120	70
45	Bu maḥal anı beyân ider kim kendi ḥâlimizdür 'âlem-i ğayba da'vet olındığımız ve bu kitabı yazmamıza sebep ne oldığın ve 'âlem-i ğayba da'vet olub vardığımız ve insân didikleri cân mıdur yâhud ten midir ve gören görinen kimdür anı beyân ider.	4121-4221	100
46	Bu faşl 'aql vü fikr vü rûḥ vü daḫi ḫalbiñ aḥvâlini beyân ider.	4222-4438	226
47	Bu faşl ğavriyenuñ tarihi ve oḫuyanlar için Ḥaḫḫ'a niyâz itdüğünü beyân ider.	4439-4556	117

2. Gavriyye'nin Yazma Nüshaları

Nakşî Ali Akkirmânî'nin *Gavriyye*'sinin yazma nüshalarının sayısı, beyit sayıları ifade edilirken belirtilmişti. Bizim yaptığımız katalog ve kütüphane taramalarında yurt dışı ve yurt içinden elde edilen nüsha sayısı toplam on altıyı bulmuştur. Bunların altı tanesi yurt dışı, on tanesi de yurt içi nüshalardır. Bu nüshalardan on üç tanesinin metni elimizde bulunmaktadır. Metinlerine ulaşılamayan nüshaların üçü de yurt dışı nüshasıdır. *Gavriyye* ile ilgili yapılan bir yüksek lisans çalışmasında nüsha sayısının dört olduğu ifade edilmiştir. Bizim ulaştığımız nüsha sayısı ise o çalışmada belirtilen sayının dört katına ulaşmıştır. Ayrıca bu yapılan yüksek lisans çalışmasında hangi nüshalar üzerinde çalışıldığı söylenmemiş sadece dört nüsha üzerinde çalışıldığı belirtilmiş, çalışılan nüshalar B, C, D, harfleriyle isimlendirilmiştir. Nüshaların künyeleri hakkında da herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Yine bu çalışmada *Gavriyye*'nin beyit sayılarının 4029 olduğu²³ söylenmiştir. Bizim tespit ettiğimiz nüshaların beyit sayısı ise yüksek lisans çalışmasında bildirilen beyit sayısından oldukça farklıdır. *Gavriyye*'nin bilinmeyen nüshaları hakkındaki bilgiler aşağıdaki bölümde açıklama yapıldıktan sonra tablolatırılarak verilecektir.

2.1. Berlin (Almanya) Nüshası (A)

Bu, Berlin (Almanya) nüshası (A), yapılan çalışmalarda istinsah tarihi en eski nüsha olarak karşımıza çıkmaktadır. Hicri takvime göre 1047, miladi takvime göre 1637 yılında istinsah edilmiştir. Nakşî'nin *Gavriyye*'nin yazılma tarihi olarak belirttiği hicri 1042 yılından beş sene sonrasına tekabül etmektedir. Bu açıdan önem arz etmektedir. Müstensihi belli olmayan bu nüsha Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg koleksiyonunda, Ms. or. oct. 1901 yer numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. 4376 beyit ihtiva etmektedir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Bölüm başlıkları kırmızıdır. "*Hazâ Kitâb-ı Ğavriyye-i Nakşî Efendi Ḳaddesallâhu sırrah*" ifadesiyle başlamaktadır. Nüshanın diğer özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

²³ Ulaş, *Nakşî Ali Akkirmânî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Ğavriyye Mesnevisi*.

İlk beyit: “Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Râh-ı ‘aşkda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Pes durur bu anladınsa ey ‘azîz
Kim bu *Nağşî* eyledi nağzın temiz”

Berlin (Almanya) Nüshası (A)	
Kütüphane	Berlin Eyalet Kütüphanesi
Koleksiyon	Staatsbibliothek, Marburg
Yer Numarası	Ms. or. oct. 1901
İstinsah Tarihi	1047
Müstensih	?
Varak	165
Ölçü	230x165-160x100 mm.
Satır	15
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	?

2.2. Berlin (Almanya) Nüshası (B)

Bu nüsha yine Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, koleksiyonunda, Ms. or. oct. 2274 yer numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Müstensihi Dervîş Mustafa b. Hamza Gelibovî olan nüshanın istinsah tarihi hicri 1199, miladi 1784 olarak geçmektedir. Bu nüshanın metnine ulaşılammıştır.

Berlin (Almanya) Nüshası (B)	
Kütüphane	Berlin Eyalet Kütüphanesi
Koleksiyon	Staatsbibliothek, Marburg
Yer Numarası	Ms. or. oct. 2274
İstinsah Tarihi	1199
Müstensih	Dervîş Mustafa b. Hamza Gelibovî
Varak	158b-246b
Ölçü	210x135-160x100 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	?

2.3. Kıbrıs Nüshası

Gavriyye nüshaları içerisinde 4533 beyit sayısı ile en çok beyit ihtiva eden nüsha bu nüshadır. Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde, A 1077 koleksiyon, katalog 74 ve arşiv sıra no 102’de kayıtlı bulunmaktadır. Yazmanın varak numaraları sonradan

Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızıdır. Nüshanın sonunda ise Nakşî'nin *Aynu'l-Hayat* isimli mesnevisi yer almaktadır. Müstensihi Mahmud Baba bendelerinden Hüseyin olup, istinsah tarihi hicri 1274 miladi 1857'dir. *Ġavriyye-i Ġazret-i Nakşî el-Akkirmânî Efendi kıddase sırrahu'l 'ālî* başlığı yer almakta ve besmele ile başlamaktadır.

İlk beyit: "Buña Ġavriyye nām oldı Ġudā'dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan"

Son beyit: "Ġarār it Nakşîyā kıldur devātı
Ki yaqdıñ nār-ı 'aşka kâ'inātı"

Kıbrıs Nüshası	
Kütüphane	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi
Koleksiyon	A 1077
Yer Numarası	Katalog 74
İstinsah Tarihi	1274
Müstensih	Mahmud Baba bendelerinden Hüseyin
Varak	197
Ölçü	150x230 (80x140)
Satır	23
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	Kırmızı renkli cilt.

2.4. Ankara Nüshası (A)

Bu nüsha ise Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda, 06 Mil Yz A 2698 yer numarası ile kayıtlı bulunmaktadır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Konu başlıkları kırmızı olup beyit sayısı 3151 olarak geçmektedir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Nüshanın giriş kısmında eserin müellifi Nakşî Ali Akkirmânî'ye yapılan aşığıya aldığımız bir övgü yer almaktadır.

"Destür

Hazā kitāb-ı müstetāleb	Va'llāhu 'ālemu bi's-savāb
Ġuţbu'l- 'ārifin	Ġavsu'l-vāsilin
Şeyhu'l-mükemmilin seyyidu's-sālikin	li'l- müellifi kitāb-ı Ġavriyye
Menākıb-ı rumuzu'l- ilāhiyye	Şāhibu'l-'unvāni'l-me'āni
Ġazret-i Nakşî el-Akkirmānî	Raĥmetu'llāhi 'aleyhi'r-rabbānî
Ġaddase sırrah	Es-Şamedānî" ²⁴

Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır.

İlk beyit: "Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşkıda gözlerin yaş eyleyen"

²⁴ Nakşî Ali Akkirmânî, *El-Gavrîye Menākıbı Rumûzi'l-İlâhîye* (Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2698.) 1.

Son beyit: “*Qarār it Nakşīyā qaldur devāti*
Ki yaqđıñ nār-ı ‘aşka kâ’ināti”

Ankara Nüşası (A)	
Kütüphane	Milli Kütüphane-Ankara
Koleksiyon	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
Yer Numarası	06 Mil Yz A 2698
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	82
Ölçü	222x145 - 165x100 mm.
Satır	21
Yazı	Rik’a
Kâğıt	Suyolu filigranlı
Cilt	Ay-yıldız şemseli, kırmızı pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içindedir. İç kapaklar ebrulu.

2.5. Vatikan (İtalya) Nüşası

Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turc.155 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın metnine ulaşılammıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Vatikan (İtalya) Nüşası	
Kütüphane	Vatikan Kütüphanesi
Koleksiyon	Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	Vat. Turc.155
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	150
Ölçü	245x133 mm
Satır	17
Yazı	Nesih
Kâğıt	?
Cilt	?

2.6. Kütahya Nüşası

Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi’nde Nadir Eserler koleksiyonunda 24314 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihi Paşa Mehmed Baba olup istinsah tarihi hicri 1257, miladi 1841’dir. İhtiva ettiği 4525 beyit sayısı en fazla beyit sayısı olan Kıbrıs nüshasından sonra ikinci sırada yer almaktadır. *Hazā Kitāb-ı Gavriyye-i Nakşī Efendi Qaddesallāhu Sırrah* başlığı yer almakta olup besmele bulunmamaktadır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla yazılmıştır. Bölüm başlıkları ise kırmızıdır.

İlk beyit: “Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Râh-ı ‘aşkda gözlerin yaş eyleyen”

Son beyit: “Pes durur bu anladınsa ey ‘azîz
Kim bu *Nakşî* eyledi nażmın temiz”

Kütahya Nüshası	
Kütüphane	Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi
Koleksiyon	Nadir Eserler
Yer Numarası	24314
İstinsah Tarihi	1257
Müstensih	Paşa Mehmed Baba
Varak	152
Ölçü	?
Satır	16
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Beyaz Kâğıt
Cilt	Bordo meşin, sırt siyah meşin, şemsesi sarı renkli ve desenli

2.7. Konya Nüshası

Konya Koyunoğlu Kütüphanesinde, 11330 yer numarasıyla kayıtlı bulunan yazma nüshanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshadaki beyit sayısı 3143'tür. Yazmanın varak numaraları Latin rakamlarla sonradan yazılmıştır. Bölüm başlıkları ise kırmızıdır. Bu nüshada da Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda kayıtlı olan Ankara nüshasındaki gibi Nakşî'ye övgülerin yer aldığı “Destür” ile başlayan bir bölüm yer almaktadır.

“Destür

Hazâ kitâb-ı müstetâleb	Va'llâhu 'âlemu bi's-savâb
Çuţbu'l- 'ârifîn	Çavsu'l-vâsilîn
Şeyhu'l-mükemmilîn seyyidu's-sâlikîn	li'l- müellifi kitâb-ı Çavriyye
Menâkıb-ı rumûzu'l- ilâhiyye	Şâhibu'l-'unvânî'l-me'ânî
Çâzret-i Nakşî el-Açkirmânî	Raĥmetu'llâhi 'aleyhi'r-rabbânî
Çuddise sirruhu	Es-Şamedânî ” ²⁵

Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır.

İlk beyit: “Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Râh-ı ‘aşkda gözlerin yaş eyleyen”

Son beyit: “Çarâr it *Nakşîyâ* çaldur devâtı
Ki yaçdıñ nâr-ı ‘aşka kâ'inâtı”

²⁵ Nakşî Ali Akkirmânî, *Kitâb-ı Gavriyye* (Konya: Konya Koyunoğlu Kütüphanesi, ?, 11330.) 1.

Konya Nüshası	
Kütüphane	Konya Koyunoğlu Kütüphanesi
Koleksiyon	
Yer Numarası	11330
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	69
Ölçü	?
Satır	25
Yazı	Nesih
Kâğıt	Beyaz Kâğıt
Cilt	Kurşuni renkli deri ciltli, Miklepli.

2.8. Erzurum Nüshası

Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü koleksiyonu, Ağâh Sırrı Levent kitaplığında 293 ASL yer numarasıyla kayıtlı bulunan Erzurum nüshasının müstensihî belli değildir. İstinsah tarihi hicri 1208, miladi 1793 olan bu nüshanın ihtiva ettiği beyit sayısı 4127'dir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. *Hâzret-i Şeyh Nakşî Akkirmânî - Es-şamedânî Kıddase Sırrahunun Gavriyyesi* başlığıyla "Destür" yazılmış ardından besmeleyle mesneviye başlanılmıştır. Yazma nüshanın sonunda ise *Manzûme-i Aynu'l-Hayat Akkirmânî Nakşî Efendi Kıddase Sırrah'ul-'Azîz* başlığıyla yer alan "Aynu'l-Hayat" adlı mesnevisi yer almaktadır.

İlk beyit: "Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Râh-ı 'aşkda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Karâr it Nakşîyâ kaldur devâtı
Ki yaqđıñ nâr-ı 'aşka kâ'inâtı"

Erzurum Nüshası	
Kütüphane	Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi
Koleksiyon	Seyfettin Özege Bölümü
Yer Numarası	293 ASL
İstinsah Tarihi	1208
Müstensih	?
Varak	103
Ölçü	?
Satır	17
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	Siyah deri cilt üzerine sarı renkli kağıt yapıştırılmış.

2.9. Londra (İngiltere) Nüshası (A)

İngiltere-Londra'da British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12181 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın müstensihisi Mehmet Rıf'at olup istinsah tarihi hicri 1262-1263, miladi 1846'dır. 4379 beyit sayısı ile Gavriyye'nin hacimli nüshaları arasındadır. Eserin giriş kısmında *Hazā Kitāb-ı Ğavriyye-i Nakşî Efendi Ğaddesallāhu Sırrah* başlığı yazılıdır. Besmele bulunmamaktadır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Konu başlıkları yine kırmızıdır. Eserin sonunda "Okuyanı, dinleyeni, yazanı/ Rahmetinle yarlığa sen ya Ganî" şeklinde bir duaya yer verilmiştir. Bir de sonradan eklendiğini düşündüğümüz *Şemsî* mahlaslı, "olmadan" redifli bir gazel son kısımda yer almaktadır.

İlk beyit: "Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen"

Son beyit: "Pes durur bu anladınsa ey 'azîz
"Kim bu *Nakşî* eyledi nazmın temiz"

Londra (İngiltere) Nüshası (A)	
Kütüphane	British Library
Koleksiyon	Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları
Yer Numarası	12181
İstinsah Tarihi	1262-1263
Müstensih	Mehmet Rıf'at
Varak	1v-90v
Ölçü	238 mm x 174 mm
Satır	21
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Çift Kırmızılı Sınırlar
Cilt	?

2.10. Ankara Nüshası (B)

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Ozak I koleksiyonunda, 829 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın istinsah tarihi hicri 1303, miladi 1885 olup müstensihisi belli değildir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. İhtiva ettiği beyit sayısı 3140'tır. Eserin başlığı *Kitāb-ı Ğavriyye Kuṭbu'l-Ārifin Ğazret-i Eş-şeyḫ Nakşî Akkirmānî Kaddase Sırrah Te'āla* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır. Yazmanın baş ve son kısmında mavi mühür şeklinde yazılmış Ayete'l-kürsî bulunmaktadır.

İlk beyit: "Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen"

Son beyit: "Ğarār it *Nakşiyā* kaldur devātı
Ki yaqđıñ nār-ı 'aşqa kâ'inātı"

Ankara Nüshası (B)	
Kütüphane	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi
Koleksiyon	M. Ozak I
Yer Numarası	829
İstinsah Tarihi	1303
Müstensih	?
Varak	91
Ölçü	?
Satır	19
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Beyaz Kâğıt
Cilt	Kırmızı renkli, üzeri şemseli, kenarları süslemeli kapak.

2.11. İstanbul Nüshası (A)

İstanbul Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, S.H.M.H.K.Yaz. No: 227 yer numarasıyla kayıtlı bulunan yazma nüshanın müstensihi Mehmed Şevkullah olup istinsah tarihi hicri 1303, miladi 1885'tir. İhtiva ettiği beyit sayısı 3179'dur. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Konu başlıkları yine kırmızıdır. Eserin başlığı *Kitāb-ı Gavriyye-i Kuṭbu'l- 'Ārifin Ḥazret-i Eş-şeyḥ Nakṣi Aḳkirmāni Kaddase Sırrah Te'āla* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır.

İlk beyit: “Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen”

Son beyit: “Ḳarār it Nakṣiyā ḳaldur devāti
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşka kā'ināti”

İstanbul Nüshası (A)	
Kütüphane	İstanbul Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyon	Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	S.H.M.H.K.Yaz. 227
İstinsah Tarihi	1303
Müstensih	Mehmed Şevkullah
Varak	91
Ölçü	250x175-190x125 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	?

2.12. İstanbul Nüshası (B)

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü koleksiyonunda 3392 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshanın *Gavriyye* metnine geçmeden önceki bölümünde birtakım Arapça dua, vird ve ayetlerden oluşan iki varaklık bir kısım bulunmaktadır. 4147 beyit vardır. Konu başlıkları kırmızıdır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Metnin başlığı ise *Ġavriyye-i Ĥazret-i Nakşî Akkirmânî Ķaddase Sırrahu'l-Āziẓ* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır.

İlk beyit: “Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı ‘aşkda gözlerin yaş eyleyen”

Son beyit: “Ķarār it *Nakşîyâ* kaldur devâtı
Ki yaqđıñ nār-ı ‘aşka kâ’inâtı”

İstanbul Nüshası (B)	
Kütüphane	Süleymaniye Kütüphanesi
Koleksiyon	Hacı Mahmud Efendi Bölümü
Yer Numarası	3392
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	120
Ölçü	?
Satır	19
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	?

2.13. İstanbul Nüshası (C)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 238 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. İhtiva ettiği 4298 beyit sayısı hacimli nüshalar arasındadır. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla siyah yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. *Hazâ Kitâb-ı Gavriyye* başlığıyla metin kısmı başlatılmış, besmeleye yer verilmemiştir.

İlk beyit: “Buña Ġavriyye nām oldı Ĥudâ’dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan”

Son beyit: “Ķarār it *Nakşîyâ* kaldur devâtı
Ki yaqđıñ nār-ı ‘aşka kâ’inâtı”

İstanbul Nüshası (C)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	238
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	124
Ölçü	230x160, 170x110 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	Dış ve iç kapaklar ebrulu, miklebli.

2.14. İstanbul Nüshası (D)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 319 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihisi Hoca Eşref olup istinsah tarihi hicri 1314, miladi 1896'dır. İhtiva ettiği beyit sayısı 3144'tür. Konu başlıkları kırmızı olan yazmanın varak numaraları hem Latin hem Arapça olarak yazılmıştır. Bu nüshada da Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda kayıtlı olan Ankara nüshasında ve Konya Koyunoğlu Kütüphanesinde, 11330 yer numarasıyla kayıtlı bulunan Konya yazma nüshasında olduğu gibi Nakşî'ye övgülerin yer aldığı "Destür" ile başlayan bir bölüm yer almaktadır.

"Destür

Hazā kitāb-ı müstetāleb	Va'llāhu 'ālemu bi's-savāb
Ḳuṭbu'l-'ārifin	Ġavsu'l-vāsilin
Şeyḫu'l-mükemmilin seyyidu's-sālikin	li'l- müellifi kitāb-ı Ġavriyye
Menākıb-ı rumūzu'l-ilāhiyye	Şāhibu'l-'unvāni'l-me'āni
Ḥazret-i Nakşî el-Aḳkirmāni	Raḫmetu'llāhi 'aleyhi'r-rabbāni
Ḳaddase sırrah	Es-Şamedāni" ²⁶

Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır.

İlk beyit: "Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşḳda gözlerin yaş eyleyen"

Son beyit: "Ḳarār it Nakşîyā ḳaldur devāti
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşḳa kā'ināti"

²⁶ Nakşî Ali Akkirmânî, *El-Gavrîye Menākıbı Rumūzi'l-İlâhîye* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 319.) 1.

İstanbul Nüshası (D)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	319
İstinsah Tarihi	1314
Müstensih	Hoca Eşref
Varak	75
Ölçü	215x140, 150x100 mm
Satır	23
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	Kırmızı renkli, üzeri şemseli, iç kapaklar ebrulu.

2.15. İstanbul Nüshası (E)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 633 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. *Gavriyye* nüshaları içerisinde en az beyte sahip olan nüshadır. 2905 beyit ihtiva etmektedir. Dış kapakta ve varaklarda yıpranmış görüntüsü vardır. Kitabın bitiminde sonradan eklendiğini düşündüğümüz bir gazel vardır. Konu başlıkları kırmızı olan yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla siyah yazılmıştır. Eserde *Kitâb-ı Gavriyye Nakşî Akkirmânî* başlığı yer almakta olup besmele kullanılmamıştır.

İlk beyit: “Buña Ğavriyye nâm oldı Ğudâ’dan
Ki câhil nesne almaz bu şadâdan”

Son beyit: “Pes durur bu nazm bana gel sen emin
Kim okursa *Nakşîyâ* olsun emin”

İstanbul Nüshası (E)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	633
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	141
Ölçü	200x145, 145x105 mm
Satır	11
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	Siyah cilt, miklebli.

2.16. Londra (İngiltere) Nüshası (B)

İngiltere-Londra'da British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12481 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın müstensihî belli değildir. İstinsah tarihi ise 18. yüzyıl olarak belirtilmiştir. Bu nüshanın metin temini yapılamamıştır.

Londra (İngiltere) Nüshası (B)	
Kütüphane	British Library
Koleksiyon	Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları
Yer Numarası	12481
İstinsah Tarihi	18.yüzyıl
Müstensih	?
Varak	1v-117v
Ölçü	190 mm x 125 mm
Satır	21
Yazı	Rik'a
Kâğıt	Sarı Kâğıt
Cilt	?

Sonuç

17. yüzyılda tasavvufî cereyanın hâlâ etkisinin devam ettiği, tekke ve tarikatların toplumda kabul gördüğü bir dönemde yaşayan ve yaşamını tasavvufa, tasavvufî öğretilere adanmış mutasavvıf bir şairdir Nakşî Ali Akkırmanî. Yaşadığı dönemdeki insanlara, müritlerine hep tasavvuf odaklı irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Yazmış olduğu şiirlerin çoğunda tasavvufî bir coşku göze çarpmaktadır. Hedef kitlesine tasavvufî düşüncelerini aktarırken fikirlerini sağlam temellere dayandırmak isteyen Nakşî, bunu yaparken genellikle ayet ve hadislerden istifade yoluna gitmiştir. Sosyal fayda prensibini şiirlerinde ilke edinen Nakşî, ulema sınıfından olmasına rağmen süslü sanatlî söylemleri, ağıdalı ifadeleri hep ikinci planda tutmuştur. Onun için önemli olan mesele tasavvufî öğretilerle halka faydalı olmaktır. Bu tutum mutasavvıf sanatçıların birçoğunda görülen belirgin bir özellik olmakla birlikte Nakşî Ali Akkırmanî'de daha da aşikârdır. Didaktik bir tarz benimseyen sanatçıların hemen hemen hepsinde olan anlaşılabilirliği ön planda tutma gayesi Nakşî'de de görülmektedir. Şiirlerini halkın anlayabileceği sadelikte, yalın ve akıcı bir üslupla yazmayı ilke edinmiştir. *Gavriyye* mesnevisinde karşılaştığımız dil ve anlatım özellikleri benimsediği üslupla da bire bir örtüşmektedir.

Nakşî Ali Akkırmanî'nin *Gavriyye* mesnevisini esas alan A. Halim Ulaş'ın yüksek lisans çalışması²⁷ sosyal bilimler adına atılan adımlar ve temel oluşturma yönüyle önem arz etmektedir. Ancak bununla birlikte varlığı hakkında yeni elde edilen bilgiler ekseninde verilerin incelenmesi, değerlendirilmesi, bilinip görülemeyen veya incelenemeyen yeni nüshaların varlığı ve bu yeni nüshaların incelenmesi *Gavriyye*'nin daha sağlıklı zeminde karşılaştırılmasına olanak hazırlayacaktır. Böylelikle yapılacak yeni değerlendirmelerde göz ardı edilebilen hususiyetler ortaya çıkarılarak bilimsellik adına daha iyi ve daha doğru adımlar atılmış olacaktır. Bu sebeplerle bir çaba içerisinde oluşumuzun gayesi *Gavriyye*'nin

²⁷ Ulaş, *Nakşî Ali Akkırmanî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriyye Mesnevisi*.

yeniden okunup etraflıca değerlendirilmeye tabi tutulmasıdır. Bu amaçla bahsimize konu olan eserin bilinmeyen nüshalarına ulaşılmaya çalışıldı. Yaptığımız yurt dışı, yurt içi kütüphane ve katalog taramalarında Ulaş'ın çalışmasında dört adet olarak belirttiği nüshaların sayısını, on altı olarak tespit ettik. Bu nüshaların altı tanesi yurt dışı, on tanesi ise yurt içi kaynaklıdır. Nüshaların künye bilgilerinin olmadığı yüksek lisans çalışmasında sadece belirtilen bir dipnotta değerlendirilen nüshalardan birinin Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü koleksiyonu, Agâh Sırrı Levent kitaplığı 293 ASL yer numarasıyla kayıtlı bulunan Erzurum nüshasının olduğu tahmin edilmektedir. Diğer nüshaların ise tenkitli metnin dipnot bölümlerinde B, C, D gibi harflerle isimlendirildiği görülmektedir. Bu yaklaşım kafalardaki soru işaretlerinin artmasına ve çalışmanın müphemliğinin devamına neden olmaktadır.

Gavriyye'nin yurt dışı ve yurt içindeki bilinmeyen bu zengin nüsha çeşitliliği eserin ve Nakşî Ali Akkirmânî'nin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Dönemin şartlarına göre Ulaş'ın yüksek lisans tezi yeterli ve olgun bir çalışma olarak gözükmektedir. Ancak günümüzdeki teknik alt yapının gelişmesi ve araştırma-inceleme imkânlarının genişliği gibi nedenlerden dolayı yeni bilgiler-veriler ekseninde eserin bir kez daha incelenmesi yerinde bir karar olacaktır. Beyit sayısı olarak daha hacimli nüshaların varlığı eserin içeriğine şüphesiz ciddi katkılarda bulunacaktır. Bu değerlendirmeler ışığında *Gavriyye* mesnevisinin yeniden tam anlamıyla bir edisyon kritik çalışmasına tabi tutulmasının bir ihtiyaç olduğu düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

Finansman <i>Funding</i>	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. <i>The author declared that this study has received no financial support</i>
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. <i>The author has no conflict of interest to declare.</i>
Etik Beyan <i>Ethical Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir. <i>It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies used are stated in the bibliography.</i>
Etik İlkeler ve Yayın Politikası <i>Ethical Principles and Publication Policy</i>	https://dergipark.org.tr/tr/pub/hikem/policy https://dergipark.org.tr/en/pub/hikem/policy
Telif Hakkı <i>Copyright</i>	Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NCND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. <i>This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License.</i>

Kaynakça

- Akkirmânî, Nakşî Ali. *El-Gavrîye Menâkıbı Rumûzi'l-Îlâhîye*. Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2698.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *El-Gavrîye Menâkıbı Rumûzi'l-Îlâhîye*. İstanbul: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 319.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü, Agah Sırrı Levent Kitaplığı, 293.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 3392.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. Vatikan: Vatikan Kütüphanesi, Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turc.155.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Berlin: Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 1901.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Londra: Londra British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12181.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Londra: Londra British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12481.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. İstanbul: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 238.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavrîyye*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Ozak I, 839.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavrîyye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 633.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavrîyye*. İstanbul: İstanbul Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, 227.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavrîyye*. Konya: Konya Koyunoğlu Kütüphanesi, ?, 11330.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavrîyye*. Kütahya: Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi, Nadir Eserler, 24314.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Manzûme-i Gavrîyye*. Berlin: Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 2274.
- Akkirmânî, Nakşî Ali. *Manzûme-i Gavrîyye*. Kıbrıs: Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, 74.
- Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı İnceleme-Metin*, Sivas: Buruciye Yayınları, 2011.
- Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*. nşr. A. Fikri Yavuz- İsmail Özen. 3 Cilt. İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.
- Çoban, Hüveyda. *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Esrâr-nâme İsimli Eseri (Tenkitli Metin – İnceleme)*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 1992.
- İpekten, Haluk vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1998.

Safâyi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, İstanbul: Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi. Bölümü, No:2549.

Samancıoğlu, Şevket Enes, *Mecma'ı Gevher-i Esrâr*, Ankara: İksad Yayınevi, 2023

Suzak, Yağmur. *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı'nın Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü*. Iğdır: Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Ulaş, A. Halim. *Nakşî Ali Akkirmânî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriyye Mesnevisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Uludağ, Süleyman. "İşârî Tefsir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 02 Ocak 2025.

Umagan, Suat. *Nakşî Ali Akkirmânî Aynu'l-Hayat (Tenkitli İnceleme Metin)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Vardar, Beste. *Nakşî Divanı'nda Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Yıldırım, İsmail. *Nakşî Ali Akkirmânî Esrâr-nâme (İnceleme- Mukayeseli Metin-Tıpkı Basım)* Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2020.